

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 3 april 1903, kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af § 30 regeringsformen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 141, har herr *D. Holmgren* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af § 30 regeringsformen, att den Kungl. Maj:t i detta lagrum tillagda rätt att tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorat upphör och sistnämnda pastorat likställas med de konsistoriella.

Nämuda paragraf har nu följande lydelse:

Regeringsformen.**§ 30.**

Konungen äger att, på det sätt förr öfligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorater. De så kallade konsistoriella gäll vare vid deras valrätt bibehållna.

Till stöd för sin framställning har motionären anført följande.

Genom detta grundlagsstadgandes förra del hade för nära hundra år sedan fastslagits ett redan då gammalt förhållande, hvars principiella orättvisa måste falla enhvar i ögonen och hvars ledsamma praktiska följder vore allmänt bekanta. Det syntes ej vara för tidigt, att stats-

makterna tänkte på undanröjandet af sagda orättvisa. Den vore visserligen icke den enda i sitt slag, men väl i sitt slag den enda, som hade sitt stöd i grundlag, och innan definitiva åtgärder för åstadkommande af verklig likformighet i fråga om kyrkoherdebeställningars tillsättande kunde vidtagas, måste tydligen den grundlagsfästa skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat i första rummet aflägsnas. Äfven med hänsyn till de regala pastoratens stora antal, omkring 500, vore denna fråga af den största betydelse.

En motionär i Andra Kammaren hade vid innevarande riksdag hemställt om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till upphäfvande af patronatsrätten, därvid ställande i utsikt, att de regala pastoratens antal skulle komma att ytterligare ökas med en del af de patronella. Genom den otidsenliga patronatsrättens upphäfvande, en i och för sig i hög grad önskvärd åtgärd, skulle väl ett afsevärdt steg vara taget i riktning mot församlingarnas likställighet i fråga om tillsättandet af deras själasörjare; men en sådan åtgärd skulle dock endast i jämförelsevis ringa mån afhjälpa det rådande missförhållandet, äfven om större delen af de omkring 90 pastorat, som tillhörde kategorien patronella, förvandlades till konsistoriella.

Frågade man sig, hvarför den rätt, som i nära 700 pastorat finge utöfvas af församlingarna själfva, vore dessa förmenad i de öfriga, så blefve svaret endast en hänvisning till vissa mer eller mindre dunkla historiska fakta, som dock endast på sin höjd kunde förklara, huru ett sådant förhållande uppkommit, men icke gäfvade några verkliga rättsstöd för dess uppkomst, än mindre för dess bibehållande. Otvifvelaktigt vore, att det ursprungligen varit församlingarna själfva, som tillsatt sin kyrkoherde, eller att, såsom i vissa landskap, den utnämmande varit bunden af församlingarnas förslag. Konungens rätt härutinnan grundade sig uppenbarligen och i många fall bevisligen på ren usurpation; och frågan om afskaffandet af densamma vore en fråga om utplånandet af en sekelgammal orättvisa.

Det vore emellertid ej blott såsom en principiell eller teoretisk orättvisa detta konungamaktens prerogativ borde försvinna. Det vore hufvudsakligen dess praktiska konsekvenser, som gjorde dess bibehållande allt olidligare för församlingarna och äfven borde göra dess afskaffande önskvärdt i konungamaktens egna ögon.

Församlingen mottog det förslag, domkapitlet på grund af sökan-
denas meriter upprättat, de föreslagne aflade inför församlingen sina

prof, frågodag och val ägde rum — och någon tid därefter öfverraskades kanske församlingen af underrättelse om, att en för densamma alldeles obekant prästman, hvars namn kanske ej ens varit inom församlingen hört, blifvit af Kungl. Maj:t utnämnd på grund af extra ansökning direkt hos Konungen. Eller ock hade Konungen med förbigående af den, som erhållit församlingens alla eller flesta röster, utsett en annan af de föreslagne. Sant vore väl, att ett åsidosättande af församlingens önskan kunde äga rum äfven vid tillsättning af kyrkoherde i konsistoriella pastorat, i det fall nämligen, att fjärde profpredikant kallats, men i följd af den större svårigheten att på grund af prästvalsförordningens stadganden inom konsistoriella pastorat få sådan kallelse till stånd hade denna möjlighet där mindre att betyda; och Konungen kunde i alla fall icke där utnämna hvem han ville, utan måste taga en af de fyra, som blifvit föreslagna. Att äfven denna Konungens befogenhet, som enligt motionärens åsikt icke vore förenlig med grundlagens föreskrift om de konsistoriella gällens valrätt, äfven borde afskaffas, vore emellertid en sak för sig; församlingarnas rätt i de regala pastoraten blefve hvarken bättre eller sämre, vare sig Konungens sistnämnda befogenhet beträffande de konsistoriella pastoraten afskaffades eller bibehölles.

Det sade sig själf, att, när församlingarna gång efter annan såge sina önsknings lämnade utan afseende, de till slut skulle finna det ändamålslost att gifva dessa önsknings något uttryck. Sålunda uppstode inom dessa församlingar en likgiltighet för prästvalen, hvilken lätt öfverginge till likgiltighet för kyrkan själf. Detta kunde icke vara till kyrkans fromma. Förhållandet mellan församlingen och en densamma påtvungen herde, som den vore skyldig att aflöna, blefve naturligtvis icke heller hvad det borde vara. Och sålunda skadades äfven församlingslifvet.

Att afskaffandet af det ifrågavarande kungliga prerogativet gjorde åtskilliga andra lagförändringar nödvändiga, särskildt en ändring af vissa paragrafer i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster, sade sig själf. Men detta blefve en senare angelägenhet, sedan den nödiga grundlagsändringen först kommit till stånd.

Vid 1896 års riksdag väckte herr C. J. Öberg i motion inom Andra Kammaren, n:o 119, förslag om ändring af § 30 regeringsformen, i syfte att de regala pastoraten skulle göras likställda med de konsistoriella i afseende på rätten att utse kyrkoherdar. I häröfver afgifvet utlåtande, n:o 3, hemställde konstitutionsutskottet, att motionen icke

mätte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Första Kammaren biföll denna utskottets hemställan, hvaremot Andra Kammaren biföll en af herr Ljungman m. fl. ledamöter af Andra Kammaren inom utskottet afgifven reservation, däruti de förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen:

»§ 30.

Prästerliga ämbeten och tjänster i församlingarna tillsättas på sätt i särskild lag därom är stadgadt.»

I motion inom Andra Kammaren, n:o 144, vid 1897 års riksdag blef detta sistnämnda förslag af samme motionär upptaget oförändradt, men, enligt hvad af motiveringen framgick, afsåg dock detsamma, i likhet med den vid 1896 års riksdag af honom väckta motionen, att likställa de regala pastoraten med de konsistoriella i fråga om rätten att utse kyrkoherdar. I sitt utlåtande n:o 2 afstyrkte också konstitutionsutskottet förslaget, under åberopande af sitt vid sistnämnda riksdag i frågan afgifna yttrande.

Vid ärendets behandling i kamrarne förföll frågan äfven denna gång, enär Första Kammaren biföll utskottets hemställan, men Andra Kammaren, med afslag därå, biföll en af sex ledamöter af Andra Kammaren inom utskottet afgifven reservation, i hvilken de tillstyrkt det i motionen framställda förslag.

Motionärens nu föreliggande förslag har liknande syfte med de nyssnämnda, vid 1896 och 1897 års riksdagar väckta motionerna. De skäl, som nu förebragts, hafva emellertid ej varit af den beskaffenhet, att konstitutionsutskottet vid innevarande års riksdag funnit sig böra frångå den uppfattning i frågan, som utskottet vid nämnda riksdagar uttalat. Allra helst som det för den förevarande frågans allsidiga bedömande måste vara af vikt att afvakta det fullständiga framläggandet af de resultat, som ernåtts af den af Kungl. Maj:t den 22 oktober 1897 tillsatta kommitté för åstadkommande af utredning och förslag be-

träffande ändrade grunder för prästerskapets aflöning m. m., får utskottet hemställa,

att herr Holmgrens motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 april 1903.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservation

af herr friherre *Barnekow* mot vissa delar af utskottets motivering.

Herrar *Moberg*, *Berg*, *Gustaf Axel*, af *Callerholm* och *Johnsson* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
